

Figyelemre méltó, hasznos és követendő kiadvánnyal örvendeztette meg a Tankönyvkiadó a magyartanárok széles táborát. A kötet nem kisebb feladatra vállalkozott, mint arra, hogy a nyelvtudomány újabb eredményei és az iskolai nyelvtanítás között szorosabba fűzze a kapcsolatot, abból a helyes alapelvből kiindulva, hogy „mindaz, amit alacsonyabb fokon tanítunk, eredete szerint tudományos, s értéke is ezen alapul, de ezt az értéket csak úgy őrizheti meg, ha lehetőség szerint lépést tart a tudomány haladásával és ha az továbbfejlődik, ő sem maradhat változatlan.”

Érthető tehát, hogy a korszerűsége igényt tartó nyelvtanítás sem zárkozhat el a nyelvtudomány, pontosabban a „strukturális nyelvészet” korszakos haladása elől, annál is inkább, mert ennek a modern nyelvészettnek az eredményei a hagyományos grammatikával szemben — tematikában és módszerben egyaránt — a fejlődés magasabb fokát képviselik. Ezért jelentős, házgapótló, az iskolai gyakorlat tudományosságát az újabb nyelvtudományi eredmények alapján is biztosítani akaró mű a szóban forgó kötet, amely a lehetőségekhez mérten kellő tájékoztatást, átfogó képet nyújt a nyelvtudomány fejlődéséről, újabb eredményeiről, az élő kutatás egyes irányairól — a grammatika tágabb felfogásának szellemében.

Ennek jegyében fogant a kötet szerkesztése is, amely összesen nyolc tanulmányt foglal magában. A gyűjteményt *Telegdi Zsigmondnak*, a kötet szerkesztőjének írása vezeti be. Ő a grammatika történetének fordulópontjáról, a hagyományos nyelvtan bírálatáról és megújításának programjáról szól *Saussure*, a híres svájci tudós előadásai nyomán. Ezt *Balázs János Az alakítási rendszerek leírása* című tanulmánya követi, amelyben gondolatébresztő képet fest az alakítási rendszerek leírásának történeti fejlődéséről, és számos új módszernek kialakulásáról az iskolai gyakorlat számára is megszívlelendő záró gondolatokkal, amely így hangzik: „A nyelv az emberi szellem egyik legfőbb, legcsodálatosabb és legbonyolultabb alkotása, amelynek elemzése szükségképpen sokféle megközelítési módot tesz lehetővé. Jó az a módszer, amely egy adott esetben a legcélszerűbb, a leghasználhatóbb. Nincsenek tehát és nem is lehetnek egyedül üdvözítő és kizárólagosan alkalmazandó nyelvelemzési módszerek. A világ halad előre, a társadalmi fejlődés egyre újabb feladatok elé állítja a nyelvészt is. Keresni kell a mindig újabb és újabb módszereket.” Jó lenne, ha

nyelvtanításunk mindennapos gyakorlatát is ez a szemlélet hatná át.

Az alakítási kérdésekkel foglalkozó tanulmány mellett természetes, hogy helyet kaptak a kötetben a hangtani, a mondattani kutatások fejlődésével, irányzataival, módszereivel és eredményeivel foglalkozó cikkek is. Az előbbiről *Péter Mibály* tájékoztat *A nyelv bangalákja*, az utóbbiról pedig *Dezső László A mondat aktuális tagolásának és szórendjének kérdésköre* címmel. Sőt a kötetben olyan, a szélesebb érdeklődésre is számotartó tanulmányt is olvashatunk *Nyíró J. Kristóf* tollából, amely a nyelv és gondolkodás kapcsolatát, viszonyát fejtegeti filozófiai szempontból.

Természetesnek tűnik az is, hogy a grammatika tágabb felfogásának szemlélete alapján helyet kapott a kötetben egy olyan cikk is — *Bodrogligeti András* a szerző, — amely a szóképzés tudományos vizsgálatával, a nálunk elterjedtebb lexikológiai irányzatok bemutatásával és bírálatával foglalkozik. Ugyancsak ennek a szemléletnek köszönheti bevilágítását egy másik jelentős tanulmány *A kifejezés mint tartalom* címmel. A jeles szerző, *Fónagy Iván* a költői nyelvet, a nyelv költői használatát elemzi ebben a cikkében a matematika segítségével, s így következtetései, általánosításai hihetetlen meggyőző erővel hatnak. Alkalmazott módszere pedig kellő mértékűt tartás és körülmények mérlegelése mellett magára az iskolai műelemző gyakorlatra is megteremtő hatással lehet, annak egy-egy érdekes és izgalmas színfoltjává válhat, megajándékozva a művet boncolgató tanárt és tanulókat a tudományosság meggyőző erejének és a felfedezés örömeinek élményével is.

De találunk a kötetben — a tudomány rangjára emelve — a nyelvtanítás kérdéseivel foglalkozó tanulmányt is *Anyanyelvünk az iskolában* címmel. A szerzőt, *Szende Aladárt* be sem kell mutatnunk, hisz közismert szaktekinvélye az említett tudományágnak, a metodikának, aki kitűnő szintézis adja nyelvtanításunk korszerű törekvéseinek, bölcs megfontoltsággal, előre mutató szemlélettel, kikristályosított pedagógiai és metodikai megalapozottsággal. Ugyanakkor fejtegetéseit az eredményesebb és élményszerűbb nyelvtanítás érdekében konkrét gyakorlatiasággal is párosítja, de a szűk praktícizmus veszélye nélkül.

Messzemenően igazat tudunk adni a szerzőnek abban is, hogy a korszerű módszertani felgyorsulás egyre inkább indokolja, sőt igényli is a nyelvtudomány tervszerű segítségét. Viszont ez

a kívánatos egyensúly csak akkor fog helyreállni — állapítja meg Szende Aladár — ha az oktatás korszerű „technológiájához” a korszerű nyelvszemlélet és az ezt tápláló alapvető, felhasználásra alkalmas kutatási eredmények is felzárkóznak.

Ennek érdekében látott napvilágot ez a kötet, hogy ténylegesen hozzájáruljon a nyelvtudomány újabb eredményeinek elsajátításához, értékesítéséhez, a nyelv mélyebb ismeretéhez elsősorban a pedagógusok, az érdeklődők széles körében, ahogy erről a frappánsan megfogalmazott előszóban is olvashatunk. Ezt a célt — véleményünk szerint — maradéktalanabban betölthette volna a kötet, ha a már többször említett dicséretes szándékot, jelentős célkitűzést a szerzők egy része hatványozottabb mértékben szem előtt tartja, s nem vész el az adott szakterület divatos, terminus technikusainak dzsungelében, ha jobban magáénak érzi Illyés Gyulának a tudományos stílusa is érvényes és igaz szavait:

„Szépen az ír és beszél, akinek sikerül még a bonyolult gondolatait is egyszerűen és világosan előadni.”

De ha már mindenképpen szükségesnek tartották a be nem avatottak által oly nehezen megemészthető szakkifejezések használatát a „tudományosság” érdekében, akkor viszont nem ártott volna a modern nyelvészet kisszótárával is megtoldani a kötetet, akár a tanulmányokat követő gazdag bibliográfiai összeállítások rovására is. Egyetlen szépségfoltja ez a gyűjteménynek vitathatatlan értékei mellett. Mi, a gyakorlat emberei örülünk a nyelvtudomány e kötetben realizálódó segítő szándékának és érdeklődve várjuk az üttörő kezdeményezés tervszerű folytatását, mert meggyőződésünk, hogy nincs és nem is létezhet korszerű nyelvtanítás korszerű ismeretek nélkül.

Dobcsányi Ferenc

Nagy Lajosné—Csöke Lajos:

A FÜGGVÉNYEK ÉS TANÍTÁSUK AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

Tankönyvkiadó, 1972. 224 oldal

„A függvények fogalmának előkészítése és tanítása egyike az általános iskolai matematikai anyag legszebb és legnehezebb feladatának” — írják a szerzők a fenti című tanári segédkönyv előszavában. Hozzátehetjük: egyike a legfontosabb feladatoknak is. Különösen akkor, ha a tantervben előírt; jórészt még hagyományos tananyagot nem azzal a módszerrel tanítjuk, ahogy a mai matematikatanároknak tanították — még a fiatalabbaknak is! —, a régi polgári iskolákban, a gimnáziumban, vagy az általános iskolában.

Növeli a feladat fontosságát, hogy a jövőbeni tantervekben a függvények fogalmának előkészítése és tanítása sok új részletfeladat megoldását, elsősorban pedig az e témakörben szereplő fogalmak és eljárások modernbb szemléletét és ehhez célszerűen kialakított új módszerek alkalmazását követeli meg a matematika oktatóitól. Ezt láthatjuk már ma is a szakosított tantervű általános iskolai osztályok számára kiadott utasításokból.

A Bevezető rövid visszatekintésbe ágyazva

ismerteti a függvények oktatására vonatkozó tantervi célkitűzések fejlődését és távlatait, majd magának a segédkönyvnek a célkitűzéseit. A tulajdonképpeni anyagot öt fejezetben találjuk. Ezek közül kettő (I. Halmazok; II. Relációk) rövidebb, bevezető, jellegű. Legrészletesebb a III. fejezet, A függvény fogalmának előkészítése, amely 84 oldalra terjed. A további fejezetek: IV. A függvények; V. Az egyenletek és egyenlőségek.

A könyv tárgyalásmódja — úgy véljük — legjobban egy felnőtteknek készült tankönyvhöz hasonlítható. A fogalmak és tulajdonságaik ismertetését mindenütt ábrákkal illusztrált példák megoldása és gyakran módszertani tanácsok ismertetése egészíti ki. Ennek révén válik valóban alkalmassá arra, hogy segítségével az általános iskolák matematika tanárai újra tanulják és alapos feldolgozását követően másképpen, korszerűbben lássák a függvények tanításának problematikáját.

Dr. Gazsó István

